

Turinys

Priekšvārds	7
Pratarmē	8
RŪTA LĪCĪTE (RŪTA LYCYTĒ)	
Jāņa Līcīša radošais ceļš okupāciju, kara un izsūtījuma ēnā	9
Janio Licyčio kūrybinis kelias okupāciju, karo ir tremties šēšēlyje	28
<i>Sutrupinta straipsnio versija</i>	
Jānis Līcītis Creative Way in the Shadow of Occupation, War and Exile	35
<i>Summary</i>	
DAIVA VYČINIENĒ	
Dainavimas, vienijęs ir teikęs laisvės sparnus	37
Dziedāšana, kura vienojusi un spārnojusi brīvībai	53
<i>Kopsavilkums</i>	
Singing which United and Inspired the Wings of Freedom	56
<i>Summary</i>	
LIETUVIŲ LIAUDIES DAINOS	61
1951–1956 m. Rečlage, Vorkutoje, užrašė Jānis Līcītis (Janis Licytis)	
Faksimilė; Dainos Vyčinienės moksliniai komentarai	
DAIVA VYČINIENĒ	
Janio Licyčio dainų įgarsinimas	181
Kompaktinės plokštelės turinys	184
Literatūra	186
Santrumpos šaltiniai	188
Asmenvardžių rodyklė	189

Priekšvārds

Staļinisma represijās cietušajiem kultūras darbiniekiem un vispār politisku motīvu dēļ represētajiem māksliniekiem ļoti nozīmīgi bija ieslodzījuma un noņemšanas laikā kaut jēl kā darboties savā profesijā vai savādāk mākslinieciski izpausties. Daudzi ieslodzītie izmisīgi meklēja un arī atrada iespējas par spīti apstākļiem radoši darboties – komponēja, spēlēja mūzikas instrumentus, dziedāja, rakstīja dzeju un prozu, zīmēja, darināja dažādas piemiņas lietas. Apbrīnojami, kāda iniciatīva, izdoma un talants parādījās, ņemot vērā izejmateriālu un brīvā laika ierobežojumus, tāpat psiholoģisko stāvokli, dzīvojot aukstumā, pusbadā un nemitīgos pazemojumos. Bet varbūt tieši šī (sa)darbošanās palīdzēja vieglāk pārciest fizisko un morālo diskomfortu, sajūst saikni ar līdzīgi domājošiem likteņa biedriem, uzturēt cerību tomēr atgriezties dzimtenē, kur būtu iespējams strādāt profesijā vai vismaz brīvajā laikā nodarboties ar mākslu.

Vērtīga, autentiska liecība par to ir šis ārēji necilais bloknots, kurš tagad uzsāk jaunu posmu savā publiskajā dzīvē. Burtnīciņa ir ļoti īpaša ar savu stāstu turpat 70 gadu garumā. Tajā apkopotas 105 lietuviešu tautasdziesmas, kuru melodijas pierakstījis mans tēvs Jānis Līcītis, atrodoties ieslodzījuma vietā Vorkutā no 1951. līdz 1956. gadam. Dziesmas teicis viņa likteņa biedrs, profesionāls lietuviešu dziedātājs Balis Radžus (*Balys Radžius*). Abi mūziķi atradās stingrā režīma nometnē, smagi strādāja ogļu šahtā un retajos brīvajos brīžos mēģināja stiprināt gara spēku, saikni ar dzimteni, tautu, tās mūziku. Radžus dziedāja tēvam Panevėžas apriņķa dainas, Līcītis tās pierakstīja ar zīmuli savilktais nošu līnijās, jo nošpapīrs nebija pieejams. Apakšā – dziesmu teksti lietuviešu valodā, Radžus rokrakstā. Acīmredzot radniecīga mentalitāte, profesija, intereses rosināja šo procesu. Līdzās barakā atradās *mēmās klavieres*, kuras pēc tēva norādījumiem turpat nometnes galdnieku darbnīcā darināja kāds diemžēl nezināms igauņu amatnieks, varbūt pat amatierinstrumentu būvētājs. Tā ir koka koferītī salokāma 3½ oktāvu klaviatūra, taustiņu mehānika darbojas, trūkst tikai tāda *sikuma* kā stīgu, respektīvi, skaņas. Uz tās tēvs vingrinājās, lai kaut cik iztaisnotu darbā savilkto pirkstus, un mūziku iztēlojās tikai ar iekšējo dzirdi.

Pēc amnestijas ar to, kas mugurā, lietuviešu folkloras pierakstiem un *mēmo klavieru* koferītī tēvs atgriezās Rīgā. Koferītis ilgus gadus glabājās mūsu komunālā dzīvokļa gaitēna griestu plauktā. Agrā jaunībā to uztvēru teju vai kā eksotisku rotaļlietu. Savukārt burtnīciņa, arī pēc tēva nāves, gulēja viņa rakstāmgalda dziļumos. Un tad jau mainījās laiki, nāca atmoda un Latvijas valstiskuma atjaunošana. Šī viņa iespaidā muzikoloģe Vizbulīte Bērziņa vērsās pie manis, jo zināja par mūsu mājās noglabātajām *klavierēm*, kā arī tautasdziesmu burtnīciņu. *Klavieres* ar viņas starpniecību 1990. gados uzdāvināju jaunizveidotajam Latvijas Okupācijas muzejam, savukārt par burtnīciņu bija ieinteresējusies Staltu ģimene – folkloristi un kopas *Skandinieki* vadītāji. 2003. gadā pēc Daiņa Stalta iniciatīvas izveidojām bloknota kopiju, un folkloras festivāla *Baltica* laikā Rīgā, koncertā Mazajā Ģildē, to uzdāvināju lietuviešu folkloras teicējai un dziedātājai Veronikai Poviļonienei (*Povilionienē*). Tad jau biju sākusi strādāt Rakstniecības un mūzikas muzejā un nolēmu, ka burtnīciņas oriģināla ištās mājas ir muzeja krājumā, kur tas kā liels dārgums pašlaik arī atrodas.

RŪTA LĪCĪTE,
Rakstniecības un mūzikas muzeja (Rīga)
Krājuma dokumentēšanas nodaļas speciāliste,
Jāņa Līciša meita

Pratarmė

Per stalinizmo represijas nukentėjusiems kultūros darbuotojams ir apskritai dėl politinių motyvų represuotiems menininkams labai svarbu buvo kalėjimo ir tremties metu nors kiek darbuotis pagal savo profesiją ar kaip nors kitaip reikštis meno srityje. Dauguma kalinių, nepaisant aplinkybių, desperatiškai ieškojo ir atrado galimybių kurti – komponavo, grojo muzikos instrumentais, dainavo, rašė poeziją ir prozą, piešė, sukūrė įvairių dirbinių atminimui. Stebėtina, kokių iniciatyvų rasdavosi, kiek pasirodydavo išmonės ir talento, turint galvoje medžiagų stygių ir ribotą laisvą laiką, taip pat psichologinę būseną, stengiantis išgyventi šaltyje, pusbadžiu, nuolat patiriant pažeminimus. Bet galbūt kaip tik ši veikla ir bendradarbiavimas padėjo įveikti fizinį ir moralinį diskomfortą, pajusti ryšį su panašiai mėstančiais likimo broliais, išlaikyti viltį sugrįžti į tėvynę, kur būtų galima dirbti pagal savo profesiją arba bent jau laisvalaikiu imtis meno.

Autentiškas viso to liudijimas yra neišvaizdus bloknotas, kuris tik dabar pradeda naują etapą savo viešajame gyvenime. Ši užrašų knygelė yra labai ypatinga savo beveik septyniasdešimties metų istorija. Joje sukauptos 105 lietuvių liaudies dainos, kurių melodijas užrašė mano tėvas Janis Lycytis (*Jānis Licītis*), 1951–1956 m. būdamas Rečlago lageryje Vorkutoje. Jas užrašinėjo į pieštuku nubrėžtas penklines, nes natų popierius buvo neprieinamas. Dainų tekstai užrašyti jo likimo brolio, profesionalaus lietuvių dainininko Balio Radžiaus ranka. Abu muzikai buvo įkalinti griežto režimo stovykloje, sunkiai dirbo anglių šachtoje, o retais laisvalaikio momentais ta muzika mėgino stiprinti savo dvasią, ryšį su tėvyne ir tauta. Akivaizdu, kad šį procesą skatino giminiškas mentalitetas, profesija, interesai. Ten pat barake stovėjo *nebylūs pianinas*, kurį pagal tėvo nurodymus lagerio stalių dirbtuvėse pagamino nežinomas Estijos amatininkas, galbūt netgi muzikos instrumentų neprofesionalams meistras. Tai buvo mediniame lagaminėlyje sulankstoma penkių oktavų klaviatūra su veikiančia klavišų mechanika, trūko tik menkos detalės – stygų, taigi ir garso. Tokiu instrumentu tėvas praktikavo (miklino nuo darbo sutrauktus pirštus, stengdamasis juos kaip nors ištiesinti), o muziką vaizdavosi tik vidine klausa.

Po amnestijos tėvas sugrįžo atgal į Rygą, parsiveždamas vien tai, kuo apsvilkęs, ir užrašytąjį lietuvių folklorą bei *nebylųjį pianiną* lagaminėlyje. Daugelį metų lagaminėlis buvo laikomas mūsų komunalinio buto prieškambario lentynoje palubėje. Nuo mažens man jis buvo tarsi koks egzotiškas žaislas. Bet užrašų knygelė, net ir po tėvo mirties, gulėjo giliai rašomajame stale. O tada jau keitėsi laikai, atėjo Atgimimas ir Latvijos valstybingumo atkūrimas. Šios bangos pakylėta muzikologė Vizbulytė Bėrzina (*Vizbulīte Bērziņa*) kreipėsi į mane, nes žinojo apie tą mūsų namuose saugomą pianiną, taip pat ir apie liaudies dainų bloknotą. Jai tarpininkaujant, XX a. paskutiniame dešimtmetyje pianiną padovanojau naujai įkurtam Latvijos okupacijos muziejui, o dainų bloknotu buvo susidomėjusi Staltų šeima – folkloristai ir grupės „Skandinavieki“ vadovai. 2003 m. Dainio Stalto (*Dainis Stalts*) iniciatyva padarėme to dainyno kopiją, ir per folkloro festivalį „Baltica“, koncerto Rygos Mažojoje gildijoje metu, jį padovanojau lietuvių folkloro mokovei ir dainininkei Veronikai Povilionienei. Tada jau buvau pradėjusi dirbti Raštijos ir muzikos muziejuje Rygoje ir nusprendžiau, kad dainyno originalo tikrieji namai bus muziejaus saugykloje, ten jis ir dabar saugomas kaip didelė vertybė.

Kompozitoriaus Janio Lycyčio duktė RŪTA LYCYTĖ
Muzikologė, Raštijos ir muzikos muziejaus (Ryga, Latvija)
Kolekcijos dokumentacijos skyriaus specialistė

Iš latvių kalbos vertė dr. LILIJĄ KUDIRKIENĖ